

D·O·G·A·Đ·A·J·I

KOJI SU SE ODIGRALI U SUBOTICI
ZA VREME MOJEG JAVNOG
DELOVANJA OD 10. NOV.

1918. do 20. maja

1920. GOD.

Napisao :

Dr. STIPAN MATIJEVIĆ

bivši vel. župan i gradonačelnik

SUBOTICA 1928.

D·O·G·A·Đ·A·J·I

KOJI SU SE ODIGRALI U SUBOTICI
ZA VREME MOJEG JAVNOG
DELOVANJA OD 10. NOV.

1918. do 20. maja
1920. GOD.

Napisao:

Dr. STIPAN MATIJEVIĆ
bivši vel. župan i gradonačelnik

Stipan Matijević

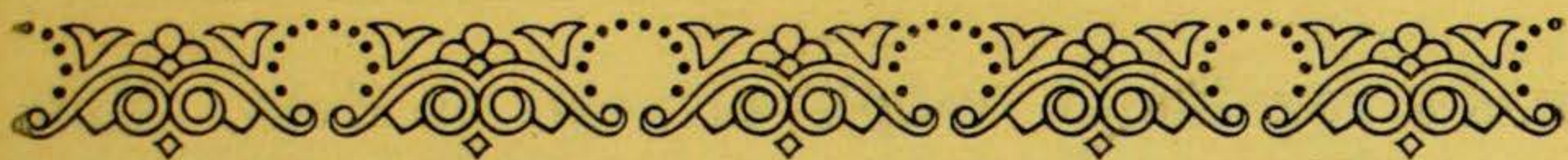
INSTITUT „IVAN ANTUNOVIĆ”

Br.: .....

S U B O T I C A

KNJIŽNICA „IVAN KUJUNDŽIĆ”

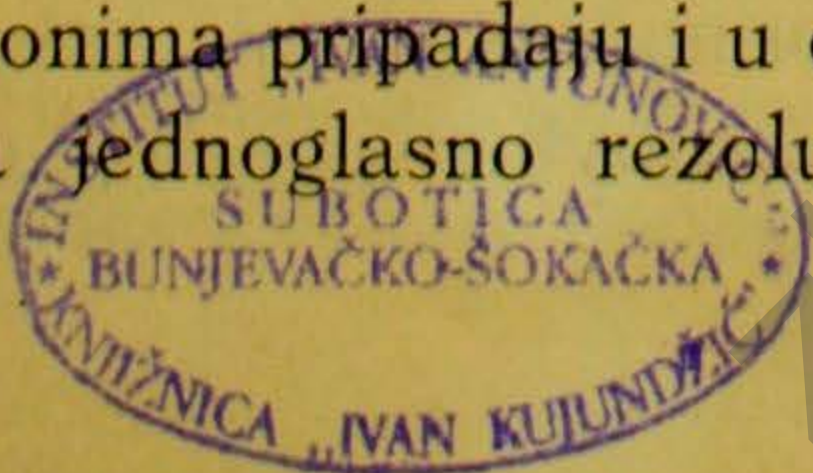

I. Osnivanje Narodnog Veća.

Nakon proboja solunskog fronta od strane srpske vojske, nastupilo je rasulo u vojskama centralnih sila, vojnici su odrekli poslušnost i uputili se svojim kućama; a pošto na brzo posle toga popusti front centralnih sila i na zapadu prema francuzima, a tako isto i prema talijanima, svetski se rat smatrao svršenim sa porazom centralnih sila. U to doba su izbila na javnost Wilsonova načela za uređivanje država i slobodnom opredeljenju pojedinih narodnosti; koja su načela posle služila za bazu i na mirovnoj konferenciji.

Nadahnuti Wilsonovim idejama, nas nekoliko sazovemo zbor za 10. novembar godine 1918 u gostionu onda zvanu „Hungarija“, gde se iskupi lep broj građana preko 3000 duša. Na zboru je održano više govora, govorili su među ostalima dr. Vladislav Manojlović, Blaško Rajić, potpisani i Dr. Jovan Petrović. Tendencija govora je bila, da želimo izvojevati srpsko-bunjevačkom narodu u ovim krajevima sva ona prava, koja mu po prirodnim i ljudskim zakonima pripadaju i u ovom smislu bude donešena jednoglasno rezolucija, i da bi ovu

našu rezoluciju mogli privesti u delo, zbor jednoglasno odredi, da se osnuje srpsko-bunjevačko Narodno Veće. 1). Da nam se nebi pribacilo, da praznu slamu mlatimo sa donešenom rezolucijom, jer je mađarsko zakonodavstvo donelo čitav niz zakona o ravnopravnosti i jednakosti nemađarskih narodnosti; primećujem to, da je zaista postojalo više zakona o ravnopravnosti i jednakosti nemađarskih narodnosti, ali ti zakoni su bili na papiru, da bi se moglo pokazati inostranstvu, kakva je Mađarska bila tolerantna; ali ovi zakoni ne da nisu izvršivani, nego protiv duha i intencija tih zakona se postupalo, barem u ovim krajevima. Nije nam bilo dozvoljeno pučke škole ni o svom trošku podizati, ni kulturna društva osnivati, ma da su to ti zakoni dozvoljavali, gdekoji od tih zakona imperativno je naređivao, da se štite prava nemađarskih narodnosti. Naprimer školski zakon naređuje: „Da se svako dete na maternim jeziku poučava“; pa sudijski zakon među ostalim svojim naređenjima, određuje, da na takvim mestima, gde stanuje veći broj stanovnika, koji ne govore mađarski jezik, imenuju se takve sudije, koje razumeju taj jezik; u mesto toga namerno su postavljene takve sudije, koji osim mađarskog jezika ni reči nisu znali na drugom jeziku. Dakle tako su glasili ti zakoni u životu. 2). U vezi sa ovom rezolucijom imam da primetim, da su netačne one vesti, što su neke novine donele, da se je

rezolucija odnosila i na odcepljenje, odnosno oslobođenje od Mađarske. O tome tom prilikom nije bilo ni govora.

Odmah zatim se osnuje srpsko-bunjevačko Narodno Veće i o tome smo odmah izvestili subotičko mađarsko Narodno Veće, koje je već postojalo, a koje nije narod birao, kao naše, nego su njihovi članovi sami sebe izabrali. Ono je želelo, da se naše Narodno Veće ujedini sa njime, no mi smo se tome odlučno protivili i izjavili, da ostajemo, kao zasebno telo. Drugi dan posle osnivanja Narodnog Veća, to jest 11. novembra godine 1918. dr. Luka Plesković, kao komesar ondašnje mađarske vlade sazvaio je sednicu gradskog zastupstva, na kojoj sednici su u ime srpsko-bunjevačkog Narodnog Veća potpisani na našem slovenskom jeziku, a Dr. Jovan Manojlović na mađarskom jeziku održali kraće govore i tumačili želje naroda, odnosno njegovoga zastupnika srpsko-bunjevačkog Narodnog Veća. Kako su zažarena bila lica bunjevačkih i srpskih skupština, kad su posle vekovnih borba začuli našu reč na skupštini! Zatim gradska skupština u tadašnjem sastavu nije više ni sazivana. Njezin delokrug preuzelo je jedno izvesno vreme srpsko-bunjevačko Narodno Veće.

II. Dolazak srpske vojske.

Srpsko-bunjevačko Narodno Veće 13. novembra godine 1918. je dočekalo prva odelenja

herojske srpske vojske. Istoga dana već oko 4 sata posle podne pronela se vest, da dolazi srpska vojska; drugi glasovi pak pobijaju tu vest i dodaju, da se ista vojska vraća natrag i iz Novog Sada; na to prirodno nastade među članovima Narodnog Veća velika uzrujanost. Ali zato Narodno Veće stoji na okupu, ne razilazi se, nego se sve više i više članova sakuplja. Kad oko 6 sati u večer istoga dana dobijemo sa željezničke stanice vest putem telefona, da zaista dolazi srpska vojska. Celo Narodno Veće i još mnogo sveta iziđe na željezničku stanicu. Oko 7 sati pojavi se prvi voz sa srpskom vojskom, kad stigne u željezničku stanicu, bude dočekan sa dugotrajnim uzvicima: „Živila srpska vojska“, pa i prisutni mađari su klicali: „Éljen a szerb hadsereg“ (Živila srpska vojska). Kada stane voz, siđe sa njega komandant toga odelenja potpukovnik g. Živulović. Komandanta pozdravi u ime Narodnog Veća njegov predsednik g. Šime Milodanović, na našem, a dr. Ljudevit Dembic zamenik gradonačelnika na mađarskom jeziku. Sadržinu ovog drugog pozdravnog govora protumačio je dr. Jovan Petrović. Komandant se zahvali na pozdravima i posle toga narod se razide, a komandant ostade na stanici, sa njime je bio g. Bodi u majorskom činu, kao pomoćnik (zamenik) načelnika štaba dunavske divizije. Potpisani je ostao pored komandanta, dok on ne svrši svoje poslove na željezničkoj stanici,

a članovima Narodnog Veća saopšti, da se ne razilaze, neka ostanu u prostorijama Narodnog Veća te će po svaku cenu i g. Komandant i g. Bodin odvesti u Narodno Veće. Tako i bude. Kada je g. Komandant posvršavao poslove na željezničkoj stanici i otpremio pojedina odelenja prema Somboru i Baji, udovolji mojoj želji, te otiđemo u Narodno Veće, tamo se opet srdačno pozdravimo, zatim Narodno Veće priredi večeru u čast komandanta i njegove pratnje u hotelu kod „Zlatnog jagnjeta“, sada „Srpski Kralj“, te tamo ostadosmo do kasno u noći. Tu noć su već cirkulirale vojničke patrole kroz grad. Radost kod ovdašnjeg slavenskog naroda bila je tako velika kad ugledaše prvi put pobedonosnu srpsku vojsku, da su mnogi od radosti i ushićenja plakali. 14. novembra iste godine stizali su novi i novi odredi vojske. Sa ovim odredima stigli su pukovnik g. Vladislav Krupežević i potpukovnik g. Milan Atanacković. Od svih oficira ova dvojica su u ono vreme igrali najglavnije uloge, prvi, kao zapovednik grada, a drugi kao njegov pomoćnik. Obojica su vršili svoju dužnost u sporazumu sa srpsko-bunjevačkim Narodnim Većem. Njihova dužnost je bila održati red i osigurati bezbednost građanstvu. Ali ujedno, pošto administrativne vlasti nisu funkcionisale onako kako treba, vršili su i političku vlast.

III. Odcepljenje od Mađarske.

Narodno veće u Novom Sadu u ovo doba pozvalo je sva narodna veća sa teritorije Bačke, Banata i Baranje, da svako od ovih izašalje 2 svoja člana u Novi Sad za 16. novembar iste godine, gde će se održati konferencija svih Narodnih Veća na pomenutom području o sudbini i pripadnosti ovih krajeva. Subotičko Narodno Veće je izaslalo mene i g. Dušana Manojlovića na tu konferenciju. Konferencija je održana u prostorijama Srpske Matice na zakazani dan, a završila se kasno u noć. Na konferenciji je bio zastupan i Beograd i Zagreb. Na ovoj konferenciji posle duge diskusije donešena je rezolucija, da se odcepljujemo od Mađarske; a da bi ovu rezoluciju i ceo narod odobrio i potvrdio, ima se održati veliki narodni zbor 25-og novembra iste godine u Novom Sadu, gde će biti zastupljeni svi krajevi Bačke, Banata i Baranje. Predlozi za ovaj zbor još na konferenciji su izrađeni putem svojih užih odbora i ja sam također bio određen za člana pravnog odbora. Predlozi su glasili ovako: „Bačka, Banat i Baranja odcepljuju se od Mađarske, čiji su sastavni deo dosada činili. Za vršenje državne vlasti nad ovim krajevima osniva se Narodna Uprava sa sedištem u Novom Sadu“. 2 predlog: „Narodna Uprava sastoji se od sledećih odeljenja: 1. Predsedništvo. 2. Odeljenje za unutrašnje poslove. 3. Odeljenje za

pravosuđe. 4. Odelenje za finansije. 5. Odelenje za ishranu. 6. Odelenje za prosvetu. 7. Odelenje za narodno zdravlje“. Zbor je 25. novembra iste godine u Novom Sadu, kako sam izvešten, jer nisam mogao otići zbog dužnosti, koje ću posle navesti, dostojanstveno uspeo; predlozi budu usvojeni i osnuje se Narodna Uprava. Predsednik postane dr. Jovan Lalošević, a šefovi ostalih odelenja postanu također ljudi od najuglednijih gradjana.

IV. Preuzimanje gradske uprave.

Pošto dotadašnji gradski senat grada Subotice nije hteo dovoljno voditi brigu o ishrani vojske, komandant grada Subotice pukovnik g. Krupežević sa njegovim pomoćnikom ppukovnikom g. Atanackovićem žalio se Narodnom Veću, te je sporazumno, kao ondašnji vrhovni komandant vojske u Subotici sa Narodnim Većem 18. novembra godine 1918. postavio za gradonačelnika grada Subotice mene, a članove dotadašnjeg senata razrešio dužnosti. Zbog ove okolnosti nisam mogao prisustvovati na zboru od 25. novembra iste godine u Novom Sadu. Za ostale članove gradskog senata postavljena su sledeća gospoda: za podgradonačelnika dr. Stipan Vojnić Tunić, odvetnik, za vojnog senatora dr. Josip Prčić, odvetnički pripravnik, za gradskog nadodvetnika dr. Mirko Ifković Ivandekić, odvetnik, za velikog kaptana dr. Milorad Mijatov, odvetnik, za finan-

sijskog senatora Bogdan Dimitrijević, umirovljeni gradski činovnik, za ekonomskog senatora Timo Vojnić Tunić, bankovni činovnik, za velikog beležnika dr. Lazar Orčić, svršeni pravnik, za senatora za ishranu Aleksandar Rajčić, bank. direktor, za glavnog inženjera Ivan Ivković Ivandekić, inženjer, za šefa poreznog odelenja Mate Dulić, bivši šef katastralnog ureda, za njegovog zamenika Miladin Nedeljković, porezni oficial, za školskog referenta Mijo Mandić, učitelj, za glavnog računovođu Petar Gencel, računski oficijal i za glavnog blagajnika Dušan Manojlović, svršeni pravnik.

Pošto je dr. Stipan Vojnić Tunić na brzo posle toga postavljen za gradonačelnika u Baji, na njegovo mesto bude postavljen dr. Josip Prčić, koji je i dalje vršio dužnost senatora vojnog odelenja.

Istoga dana 18. novembra godine 1918. izvestim dr. Ljudevita Dembitza, vršioca dužnosti gradonačelnika, da preuzimam upravu grada Subotice i pozovem ga, da se udalji sa položaja gradonačelničkog, što je on i učinio. Pošto sam propisnu zakletvu Narodnom Veću položio, sve novo postavljene senatore i šefove pozovem drugi dan, t. j. 19. novembra godine 1918. na sednicu, i tamo ih pozovem, da polože propisanu zakletvu meni, što su oni i učinili, zatim svakog pojedinog senatora, odnosno šefa lično uvedem u njegov položaj. Tako otpočetno voditi upravu grada Subotice sa mnogo

ambicije i volje, više iz nacionalnog osećaja i oduševljenja, nego da bi to mogli smatrati za položaje iz kojih bismo mogli živiti, jer plata je bila mizerna, pošto se je u ono vreme vrednost krune, u kojoj moneti smo mi primali naše prinadležnosti, srozala skroz na nulu, a mi povišicu nismo tražili. Moja plata na primer nije dosta bila ni na reprezentaciju, a kamo li da sam mogao iz nje živeti sa svojom porodicom. Dinar je zaveden kao platežno sredstvo mnogo docnije.

U početku našega delovanja vladao je opšti kaos. Vlada u Beogradu nije još funkcionisala, Narodna Uprava osnovana je, kao što je to gore navedeno tek 25. novembra godine 1918., te se samo posle toga počelo raditi. Instrukcije nismo dobijali ni otkuda i tako smo bili upućeni jedino na svoje znanje i zdrav razum. Najvećem delu postavljenih članova gradske uprave administracija je bila terra incognita. Oni članovi, koji su bili, kao slaveni preuzeti iz mađarske uprave, nisu igrali tamo vodeću ulogu. Jedino je potpisani, koji je još kao pravnik bio zaposlen u gradskoj administraciji, imao nešto pojma o vođenju administracije. Ipak smo vodili gradsku upravu na opšte zadovoljstvo i građanstva i vojske, ma da je sve više i više vojske stizalo u grad, pošto je ovde bio smešten štab dunavske divizije, od koje je posle kreirana Potiska divizija, čiji se štab od to doba stalno nalazi u Subotici. Grad-

ska uprava je za celo to vreme, dok sam ja bio na čelu njezinom, sa vojskom u najlepšim odnosima stajala i po mogućnosti vazda je izšla na susret i celokupnom građanstvu i vojsci; ali je također i vojska išla uvek na ruku gradskoj upravi. Ovo nije fraza, nego istinita činjenica. Tako, da kada smo svi gradonačelnici i podžupani bili pozvati ad referendum u Ministarstvo Unutrašnjih Dela, u odeljenje za Bačku, Banat i Baranju, svi ostali su se žalili, da im poslove otežava vojska; ja sam jedini izjavio, da kod nas nema nikakvih trzavica između vojske i gradske uprave, mi u najlepšoj ljubavi živimo jedno s drugim, našto mi je inspektor odeljenja prišao i čestitao.

Kao što je gore navedeno 25. novembra iste godine bude osnovana Narodna Uprava u Novom Sadu, koja je vršila najvišu političku vlast u ovim krajevima iz početka samostalno, a posle su njezina odeljenja postala organima pojedinih Ministarstava. Gradska Uprava je svoja rešenja, koja su zahtevala potvrdu više vlasti, dok je Narodna Uprava samostalno politička vlast bila, slala na odobrenje Narodnoj Upravi, jer je Narodna Uprava bila njezina pretpostavljena vlast, a posle kada su Ministarstva funkcionisala, preko Narodne Uprave nadležnim Ministarstvima. Od Narodne Uprave dobijali smo direktive i instrukcije u administraciji. Ali pošto su svi u Narodnoj Upravi bili novi ljudi, mnoge poslove smo morali iz svoje ini-

cijative svršavati i posle slati na odobrenje; osim u onim poslovima, koji nisu trpili odlaganje.

Narodna Uprava odmah posle njezinog osnivanja razrešila je dotadanje municipalne (opštinske skupštine) i sve pododbore, tako isto i Narodna Veća i pored gradskog senata u gradovima postavila je prošireni senat od 60—120 lica prema broju stanovništva. Članove ovog proširenog senata na predlog gradonačelnika imenovala je Narodna Uprava. A posle, kada je njen delokrug preuzelo Ministarstvo, odeljenje Ministarstva Unutrašnjih Dela za Bačku, Banat i Baranju. Ovaj prošireni senat je vršio dužnosti municipalnog odbora, kojega je dotleg zamenjivalo Narodno Veće, ali nije imalo prava nikakve izbore obavljati. Narodna Uprava, da bi se administracija što urednije i tačnije mogla vršiti, i da bi se udovoljilo odredbama postojećih zakona, ovlastila je gradonačelnike većih gradova, te tako i mene, na vršenje dužnosti i prava velikog župana i tako se ispunila i ona praznina, koja bi nastupila usled nepopunjenja ovoga položaja.

Tokom našeg delovanja osim redovnih administrativnih poslova imali smo mnogo muke sa rekviraciom, koju smo zatekli prilikom preuzimanja gradske uprave, a koju je bivša mađarska vlada za ishranu vojske i stanovništva vršila putem njezinog organa takozvanog „Haditermény deoničarskog društva“ u ovim krajevima. Stanovništvo je moralo ugojenu stoku

i hranu, koja je u tu svrhu bila određena po napred utvrđenoj ceni predavati istom društvu. O slobodnoj trgovini u ovim krajevima nije bilo ni govora. Stanovništvo je sve životne namirnice na cedulje dobivalo. Pošto smo gradsku upravu, kasno u jesen preuzeli, suvišna hrana je bila predata istom društvu još u leto. Ostala je rekvirirana stoka, osobito debele svinje, koje su te zime hranjene. A pošto sam ja sa Mađarskom još 18. novembra iste godine prekinuo sve veze, trebalo je ovo pitanje likvidirati. Građani, koji su ishraniivali takvu stoku u mesecu decembru iste godine i mesecu januaru godine 1919. danomice su dolazili pitati, šta da rade sa ugojenom stokom, kome da je predadu. Ja sam tražio instrukcije od Narodne Uprave i pismenim putem i telefonom, ali ni kakva odgovora nisam dobio. Rekao sam, da se strpe, dok ne dobijem naređenje, premda su se žalili, da je stoka zrela, sa odlaganjem nastupiti će opadanje težine te stoke i tako će gubiti od svoje vrednosti. To je tako trajalo jedno izvesno vreme. Ja od nadležne vlasti nisam dobio naređenja, kad posle tog izvesnog vremena, niko mi više nije dolazio prijavljivati, da ima ugojenih svinja. Svinji nestali, kao da ih je zemlja progutala. Naravno pojedina lica, došli nekako do dozvola, koje ja nisam mogao ni proveriti, jer mi nisu dolazili i pokupovali svinje za utvrđenu cenu, a prodavali su pošto su oni hteli.

Sa ovim dozvolama, koje su pojedine ličnosti donosile od Narodne Uprave, a posle od raznih Ministarstava za liferovanje hrane i stoke, imali smo najviše nevolje, jer oni, koji su izdavalili te dozvole, nisu poznavali ovdašnje prilike, a donosioci tih dozvola ispoljavali su ih čisto u svoju korist; dogodilo se više puta, da su iz Subotice i njezine okoline liferovali hranu i stoku za Slovenačku, pa su istu hranu i stoku prošvercovali za Austriju za skupe pare. Naravno kada sam se o takvim slučajevima uverio najopreznije sam počeo postupati. Najviše sam liferovanja posle toga, koja su bila sumnjiva, sprečio. I kada mi je pretpostavljena vlast zapretila, da će me učiniti lično odgovornim, za neizvršenje dozvole, odgovorio sam nadležnoj vlasti, da sam istu hranu, pošto sam nabavio dokaza, da je hranu donosioc dozvole hteo prošvercovati, podelio među ovdašnjom sirotinjom i posle nikada nisam za to bio pozivan na odgovornost. Tako sam suzbijao liferovanja, koja su stvarno služila u svrhu švercovanja i posle sve ređe i ređe donosiše takve dozvole, dok nije bila proglašena slobodna trgovina.

Isto tako smo muku mučili sa progonima opasnih ličnosti. Gradski senat donese rešenje, jer je lično poznavao i smatrao opasnim za državu progonjena lica, kada na intervenciju uplivnih ljudi ta rešenja gradskog senata na najveće naše zaprepašćenje nadležna vlast, a

da bi razlozi našega rešenja bili pobijeni, preinači i progonjena lica i nadalje ostavi u zemlji, da i dalje rovale proti države. Ovo nas je pobudilo, da ja i moj zamenik lično odemo u Ministarstvo, da proti ovakvog postupka potrebne korake učinimo i ukoliko ne dobijemo satisfakciju i obećanje g. Ministra, da će se u buduće u ovakvim stvarima najstrožije postupati, stavimo na raspoloženje naše položaje g. Ministra Unutrašnjih Dela. G. Ministar nam je lično obećao, da će izdati potrebna naređenja, da se u buduće najstrožije uzmu u pretres podnešene žalbe i u koliko su naša rešenja opravdana i služe interesu države, žalbe se imaju odbiti.

V. Likvidiranje mađarskog režima.

Pošto smo početne teškoće prebrodili, zatečeni kaos likvidirali i odstranili, a pošto mi je povereno bilo i vršenje dužnosti i prava velikog župana, počeo sam izmenjivati potčinjeno mi osoblje sa onakim činovnicima, koji su imali sposobnost na položaje, koji su imali popunjavati i vladali službenim jezikom. Prvo sam pozvao upućenim pismenim aktom dr. Luku Pleskovića, koji je bio postavljen od mađarske vlade za vladinog komesara i koji nije hteo da prizna novo stanje i grčevito se držao svoga položaja, da preda županski ured meni, kao postavljenom velikom županu i radi izvršenja ovoga akta ovlastim Miju

Mandića školskog referenta, koji je poverenu mu dužnost tačno ispunio. Očistivši gradsku kuću od neželjenih elemenata i od nepouzdanog nižeg činovništva, posvetili smo ceo naš rad čisto administrativnim poslovima.

VI. Saopštenje dolaska Njegovoga Visočanstva Regenta Aleksandra.

U toku našeg daljnjeg delovanja, imam zabeležiti jedan vrlo važan i za ceo grad istorijskog značaja važeći momenat, koji želim malo opširnije opisati. Jednog prolećnog dana, godine 1919. prije podne, kada sam primao stranke, prijavi mi moj podvornik, da jedan viši oficir želi samnom razgovarati se. Pošto su me u ono doba skoro svaki dan posećivali oficiri, koji su bili dodeljeni u Subotici na službu, najviše radi dodeljivanja stana, držao sam, da jedan takav oficir želi samnom govoriti; rekнем podvorniku, da ga pusti odmah preko reda k meni. On uđe unutra i prestavi se; to beše pukovnik g. Ješa Damjanović maršal dvora i izjavi mi, da je došao sa jednom misijom, koju ima po najvišem nalogu da izvrši. Ja ga ponudim da sedne i ponudim ga cigarom. On sedne i počesmo razgovarati. Posle kraćeg običnog razgovora g. Damjanović odmah pređe na stvar i saopšti mi, da je Njegovo Visočanstvo Prestolonaslednik i Regent Aleksandar (sada Njegovo Veličanstvo Kralj Aleksandar I.)

izrazilo tu Njegovu najvišu želju, da namerava posetiti gradove Suboticu i Sombor i eventualno još koje drugo mesto. Ja sam mu na to odgovorio, da će celo građanstvo i veliko i malo, i staro i mlado ovu najvišu posetu našeg obljubljenog Regenta sa najvećim i najiskrenijim oduševljenjem i najodanijom podaničkom ljubavlju dostojno dočekati i učiniti sve moguće, da Njegovo Visočanstvo iz Subotice najlepše uspomene ponese sobom. Zatim smo uzeli u pretres, kako da se izvrši doček i gostovanje Njegovoga Visočanstva. G. Damjanović, maršal dvora saopštio mi nadalje, da Njegovo Visočanstvo sa Njegovom pratnjom (svitom) želi posetiti grad Suboticu jedno posle podne i u tu svrhu imalo bi se prirediti narodno veselje, te bi Njegovo Visočanstvo sišlo među narod, da vidi raspoloženje naroda, posle toga na večer imao bi se održati banket, na koji bi imali pristupa samo gradski senat i prestavnici svih korporacija. Po svršetku svečane večere bi se održao cercle. Zatim bi se Njegovo Visočanstvo povuklo na odmor; a drugi dan ujutro izašlo bi Njegovo Visočanstvo, da obiđe granicu, a posle toga otputovalo za grad Sombor. Ja sam na to odgovorio, da bi za stanovanje Njegovog Visočanstva i njegove pratnje najpodesnije mesto bilo prvi sprat gradske kuće, gde ima dovoljno prostoriya za tu svrhu, a narodno veselje moglo bi se održati pred gradskom kućom, dočim za banket bi

bilo najzgodnije mesto velika sala Hotela kod „Zlatnog Jagnjeta“, sada Hotel „Srpski Kralj“. G. Maršal dvora izjavi, da se moj predlog može usvojiti. Posle toga smo prešli na pretres održavanja reda i bezbednosti, u tom pogledu smo se sporazumeli. Koncem saopštio mi je g. Maršal dvora još i to, da Njegovo Visočanstvo nije prijatelj mnogih govora i zdravica, zato bi se imalo pozdraviti Njegovo Visočanstvo pri ulazu u grad jednom kraćom dobrodošlicom, pri večeri bi se imao održati jedan kratak svečani govor, našto bi Njegovo Visočanstvo odgovorilo; rekao je dalje, da ja, kao načelnik grada imam da pozdravim dobrodošlicom Njegovo Visočanstvo, a ko će održati svečani govor, to neka mi rešimo. Na posletku mi saopšti g. Maršal dvora, da će mo o dolazku Njegovog Visočanstva biti blagovremeno izvešteni. Kada smo ovako sve potanko pretresli i utvrdili, srdačno se pozdravimo i oprostimo. Pošto je ovaj naš razgovor poduže trajao, prošao je bio već jedan sat posle podne, moji referenti su se razišli kućama, te sam ovu radosnu vest samo sutradan mogao saopštiti u plenarnoj sednici gradskog senata.

Drugi dan odmah u 9 sati sam sazvati senatsku sednicu, na kojoj saopštim, svoj poduži razgovor sa izaslanikom Njegovoga Visočanstva i prijavim, da Njegovo Visočanstvo želi posetiti grad Suboticu. Ovu prijavu svi

članovi gradskog senata jednodušno sa najvećim uduševljenjem i radošću uzmu na znanje. Zatim odmah predložim, da gradski senat primi na sebe dužnost pripremnog odbora za doček i da se isti odbor proširi, odnosno dopuni još sa nekoliko viđenih građana. Pošto članovi gradskog senata moj predlog jednoglasno prime, za drugi dan posle podne dam sazvati nekoliko uglednih građana, predstavnike naših društava i predstavnike vojske, te se odbor za pripremu dočeka Njegovoga Visočanstva osnuje još isti dan i otpoče svoj rad. Odbor posle kraćeg većanja u načelu usvoji moj predlog, da se prvi sprat gradske kuće, odnosno onaj deo, koji je potreban za gostovanje Njegovog Visočanstva, uredi sa potrebnim nameštajem za udoban stan, za dvorske kancelarije i prostorije za primanje u audenciju; zatim primi u načelu i taj moj predlog, da se na dan dolaska Njegovog Visočanstva priredi narodno veselje, a u večer održa banket o gradskom trošku.

Izvođenje ovoga programa bude povereno jednom užem odboru.

Pošto mi je g. Maršal dvora prilikom našeg dogovaranja saopštio, da ću biti blagovremeno izvešten o dolasku Njegovog Visočanstva; željno smo očekivali taj momenat, kada će nam biti najavljen dolazak Njegovog Visočanstva i ne čekasmo dugo; kada dobih izveštaj od Komandanta ovdašnje divizijske oblasti, da će ovog i ovog dana prispeti Nje-

govo Visočanstvo. No kroz 2—3 dana budem izvešten, da je dolazak Njegovog Visočanstva odgođen, na neizvesno vreme, drugi prijavljeni dolazak opet bude odgođen, tako da smo počeli gubiti nadu, da će Njegovo Visočanstvo (sa Njegovim Visokim dolaskom) udostojiti naš grad Suboticu. Kada treći put dobih izveštaj, ujedno budem izvešten, da će ovog puta Visoka poseta Njegovog Visočanstva svakako usljediti. Odmah sazovem pripremni odbor i rešimo jednoglasno sa najvećim oduševljenjem, da se otpočne sa pripremama. Odmah naredim, da se gradonačelnički, gradski odvetnički i velikobeležnički uredi, koji se sastojaše iz 15-16 prostorija jedno pored drugog isprazne i urede za Njegovo Visočanstvo i Njegovu svitu. Zatim uži odbor za izvođenje programa otpočne svoj rad.

VII. Doček Njegovoga Visočanstva Prestolonaslednika i Regenta Aleksandra (sada Njegovoga Veličanstva Kralja).

Uži odbor za izvršenje priprema za doček, kao što rekoh, odmah je otpočeo svoj rad, čim sam bio obavešten, da Njegovo Visočanstvo neodložno dolazi u Suboticu. Za dan dolaska sve beše uređeno i udešeno. Vestibil, koji je služio za ulaz bude i sa jedne i druge strane ukrašen živim cvećem, a sredinom po

stepenicama bude razastrt ćilim, koji je vodio do stana Njegovoga Visočanstva, a ćilim celom dužinom bude posut sitnim cvećem. Stan Njegovoga Visočanstva, bude ukrašen raznim persijskim ćilimima i istorijskim slikama. Prema utvrđenom programu gradski senat imao je dočekati Njegovo Visočanstvo i njegovu pratnju na palićkom putu pred ulazom u grad. Dolazak je bio zakazan za 26. jula godine 1919. u 4 sata posle podne. Gradski senat pod mojim vodstvom izišao je još u 3 sata. Iz celoga grada se sakupila ogromna masa sveta, tako da je i ulaz u grad i sve te ulice, kuda je imalo Njegovo Visočanstvo sa svojom pratnjom proći prepuno bilo silnim svetom. Nije smetala narodu ni velika kiša, koja je baš za inat padala, kroz ogromnu masu sveta špalir je morala i policija i vojska praviti, inače bi prolaz nemoguć bio. Posle dugog čekanja, prođe 4 sata, već skoro i peti sat će da kucne, kad najedanput opazismo izdaleka, da jure automobili, a to će biti naši mili i Visoki gosti. Za 2—3 minuta stigoše, siđu sa automobila, zatim nastane urnebesno klicanje od hiljadu i hiljadu prisutnika: Živio naš ljubljeni Prestolonaslednik i Regent Aleksandar! Živio Kralj Petar Oslobodilac! Živio Karađorđev Dom! Živio herojski Vrhovni Komandant slavom venčane srpske vojske! Kada malo nastane tišina pridem Njegovom Visočanstvu i u ime grada Subotice pozdravim Ga sa ovim rečima:

„Vaše Kraljevsko Visočanstvo!

Subotica se sretnom i potpuno blaženom oseća, što se od stotinama godina trajajućeg jarma i od isto tako dugog ugnjetavanja oslobodila; i njeno građanstvo, koje je ogromnom većinom slavensko pleme, svojoj jednokrvnoj braći priključilo i kod iste braće topli zagrljaj našlo.

Nadamo se, da će ovo sjedinjenje sa našom po krvi i jeziku jednoistom braćom stalno i večito ostati.

A kome možemo zahvaliti ovo sjedinjenje i ono što nam je najsvetije, najdraže, najslade i najmilije, to jest zlatnu slobodu? Ntkom drugom, nego jedino hrabroj i junačkoj srpskoj vojsci.

Poznato nam je što je srpska vojska prepatila, kada su je malenu silni neprijatelji sa sviju strana napali, poznato nam je kolike je žrtve pretrpela, kada se morala povući preko albanskih gudura; poznato nam je koliko je i sam srpski narod prepatio od neprijatelja za vreme zaposjednuća svoje mile otadžbine; ali ipak pored silnih nasilja nije se hteo pokoriti niti narod, niti hrabra srpska vojska, videvši pred očima svoje uzdanice, svoje svetinje našega dičnoga Kralja Petra I. i našega hrabroga junaka ljubljenoga Prestolonaslednika i Regenta Kraljevića Aleksandra. Njihova hrabrost i prisutnost održala je duh u vojsci i ta vojska oslobodi nas i primi u bratski zagrljaj. Te dične i herojske vojske vrhovni zapovednik je Vaše Visočanstvo. Vaš visoki dolazak amo jemči nam ono što nikada ni sanjali ne smedosmo, jemči nam zlatnu slobodu.

Grad Subotica iz blagodarnosti za sve ovo kliče Vašem Visočanstu svoju najtopliju hvalu, najlojalniju privrženost i odanost.

U ime grada Subotice iz dubine srca moga kličem: Bog Vas doneo! Dobro nam došli! Živeli na mnogaja!“

Zatim nastane ponovo urnebesno klicanje u okupljenom narodu Njegovom Visočanstvu, Njegovom Veličanstvu Kralju Petru i junačkoj srpskoj vojsci. Posle kada je nastala tišina Njegovo Visočanstvo zahvali se na dobrodošlici i primi hleb i sol od jednog ratara Tome Perčića. Posle toga odvedem Njegovo Visočanstvo do četveroprega, gde sedne Njegovo Visočanstvo, a pored njega g. Vojvoda Petar Bojović. Pred četveropregom išao je gradski veliki kapetan, a za četveropregom sam sedio ja u gradskim kolima sa Ministrom dvora g. Živojinom Balugdžićem. Posle su dolazili ostali gosti i svita Njegovoga Visočanstva. Povorka je krenula Palićkim putem pored zgrade Okružnog Suda, zatim pored parka Kralja Petra savila u ulicu Regenta Aleksandra, sada Kralja Aleksandrova ulica i stigla na Karađorđev trg pred gradsku kuću kroz ogromnu masu sveta, koja je celog puta pozdravljala Njegovo Visočanstvo i Njegovu pratnju. Pred gradskom kućom skočim iz kola i kroz vestebil uvedem Njegovo Visočanstvo do Njegovog ukrašenog stana i tamo se oprostim od Njega, jer je želeo malo da se odmori. Ja sam se sa gradskim senatom također u gradskoj kući nalazio u velikožupanskom uredu. Bilo je ugovoreno, da će neke korporacije primiti Njegovo Visočanstvo u audienciju, ali posle od g. Maršala dvora dođe najviša poruka, da Njegovo Visočanstvo ne želi nikoga primiti u audienciju, jedino će

primiti gradski senat. Na to ja odem sa senatorima u malu većnicu, koja je bila uređena za audienciju i tamo predstavim sve senatore Njegovom Visočanstvu i u ime celog senata najponiznije se zahvalim, što je udostojio gradski senat, da primi u audenciju. Posle predložim Njegovom Visočanstvu, da odemo na narodno veselje, koje se zbog velike kiše nije moglo održati pred gradskom kućom pod slobodnim nebom, nego se održalo u Hotel Beogradu. Njegovo Visočanstvo pristane i mi krenemo sa svitom zajedno u Hotel Beograd, koji se nalazi preko od gradske kuće. Tu njegovo Visočanstvo oslovi nekoliko lica i sa njima stupi u razgovor, te se posle kraćeg boravka, pošto je vreme bilo za banket. uputimo u Hotel Zlatno Jagnje, koji se vis à vis nalazio od hotela „Beograda“. U hotelu „Zlatnog Jagnjeta“, odnosno u velikoj sali istoga hotela svi zvati gosti već su bili prisutni. Kad su opazili dolazak Njegovog Visočanstva, svi su poustajali i urnebesno klicali: „Živio“, sve dokle nije došao do Njegovoga mesta. Posle toga otpočne banket. Ja sam sedio sa leve strane Njegovom Visočanstvu, da mu dajem potrebna razjašnjenja, sa desne strane je sedio vojvoda g. Petar Bojović. Na banketu, kao što je to unapred bilo utvrđeno, imao se jedan svečani govor održati, održao ga je dr. Vladislav Manojlović, onda advokat, a posle kr. javni beležnik, sadržina ovoga govora je sledeća:

Vaše Kraljevsko Visočanstvo!

Grad Subotica radosno slavi danas veliki dan, slavi dan svoga oslobođenja, slavi dan ujedinjenja troimenog nam naroda Srba, Hrvata i Slovenaca. Pod mudrim i vitežkim Vodstvom Vašeg Kraljevskog Visočanstva slavom ovenčana srpska vojska pretvorila je naš davnašnji stoletni san u javu.

Oslobođeni i ujedinjeni molimo Vaše Kraljevsko Visočanstvo izvolite biti tumačem osećaja naše nepokolebive podaničke vernosti i odanosti kod preuzvišenog prestola Vašeg Velikog Oca, a našeg premilostivog Gospodara Njegovog Veličanstva Kralja Petra I.

Dolazak i boravak Vašeg Kraljevskog Visočanstva ostaće duboko i trajno zarezan u našim srcima.

Naša Subotica je jedan od najvećih slavenskih gradova na Jugu i potpunim poverenjem gledamo je u blagonaklonosti i moćnoj zaštiti Vašeg Kraljevskog Visočanstva.

U ime celokupnog građanstva ovoga sada već srećnoga grada pozdravljamo Vaše Kraljevsko Visočanstvo i uz znak naše večite zahvalnosti na oslobođenju i ujedinjenju kličemo:

Da živi Njegovo Kraljevsko Veličanstvo Kralj Petar I.

Da živi Njegovo Kraljevsko Visočanstvo Kraljević Aleksandar, Regent Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca!

Da živi preuzvišeni Dom Dinastije Karađorđevića!

Na ovu zdravicu odgovorilo je Njegovo Visočanstvo sledećim rečima:

Dragi moji Bunjevci i Srbi!

Vi ste ovde na severnoj granici naših prirodnih nacionalnih aspiracija sa velikim požrtvovanjem branili lepi jezik i dostojanstvo našega plemena. Običaji „Kraljice“, pa lepe navike iz naših zajedničkih praznika, kazivali su celom svetu da ovde živi krv naše krvi. Prvi talasi tuđinskog nasrtaja u životu ovih krajeva nailazili su kod vas dični moji Bunjevci i Srbi junackog otpora. I ja smatram za moju dužnost, na ovom našem prvom sastanku, da vam na tome držanju izjavim moju i sve ostale braće toplu zahvalnost. Kada je došao dan našeg oslobođenja vi ste sa puno iskrenosti i ljubavi potrčali u zagrljaj naš. Moja vojska, koja je i vaša vojska, puna je hvale o prijemu koji ste joj vi pripremili, i ja vam i na tome od srca zahvaljujem. Ujedinjenje naše ne bi bilo potpuno ako u krugu ostale braće ne bi bilo dičnih Bunjevaca sa lepom Suboticom na čelu. I ako je vaša radost danas velika pri proslavi ovoga prvog bratskog sastanka našeg i moja je ne manja što vas po ovom dočeku, po ovim izja-

vama vaše ljubavi vidim uz nas i dušom i telom. Ja sam srećan što u novoj otadžbini vidim uz ostalu braću i vas Bunjevce, a znam da ćete vi vašim odanim radom i vašom vrednoćom znatno doprineti da nam otadžbina bude napredna i čuvena. Prema nama stoji još neprijatelj koji i ako savladan pokušava da nanese iznenadne podle udarce unutrašnjem redu nove otadžbine naše, čije je stvaranje vekovima ometao. Ja sam uveren moji dragi Bunjevci da ćete dostojno i kuražno odbiti svaki udar toga neprijatelja u ropcu. Moja i vaša vojska, čiju je hrabrost taj neprijatelj dovoljno zapamtio biće ovde uz vas na braniku dostojanstva narodnog kao i reda i slobode u novoj državi.

Ja vam želim braćo Bunjevci i Srbi svaku sreću i svaki napredak koji ste vi potpuno zaslužili.

Posle toga je otpočeo cercle. Ja sam Njegovom Visočanstvu predstavljao prisutne članove raznih korporacija i Njegovo Visočanstvo je svakojemu članu stavljao takva pitanja, koja se odnose na zanimanje istoga člana. Njegovo Visočanstvo je odlično bilo raspoloženo i vrlo rado je prozborilo nekoliko reči sa predstavljenim građanima. Kad smo došli do jedne grupe ljudi, koji zastupaše Aleksandrovo Predgrađe, svi u jedan glas zamoliše Njegovo Visočanstvo, da i Aleksandrovo Predgrađe udostoji Njegovom

Visokom posetom. Na što Njegovo Visočanstvo upita mene, da li je to mesto daleko od centra grada, našto ja najponiznije odgovorih, da nije daleko. Njegovo Visočanstvo izjavi toj grupi sa rečima: „Vidićemo“. Pošto je njegovo Visočanstvo umorno bilo od puta, cercle je završen, ma da je jedan deo prisutnih imao u životu sada, pa više nikada prilike, da sa svojim Vladarem govori. Posle toga Njegovo Visočanstvo napusti dvoranu i ja ga otpratim do Njegovoga stana. Usput mi reče Njegovo Visočanstvo, da želi promeniti utvrđeni program i ostaje i sutra ceo dan u Subotici. Ja sav sretan vratih se natrag u dvoranu, gde su još bili na okupu svi pozvati gosti i odmah saopštim želju Njegovoga Visočanstva, što svi prisutni sa klicanjem: „Živilo Njegovo Visočanstvo“, prime sa najvećom radošću na znanje. Banket se razišao kasno u zoru. Imam ovde, da napomenem, da prilikom održanja narodnog veselja u Hotel Beogradu, mnogi svet, koji nije mogao stati u Hotel, iskupio se pred gradsku kuću, tako da je sav prostor pred gradskom kućom bio prepun i želeo videti Njegovo Visočanstvo. Ja zamolim Njegovo Visočanstvo, da se pojavi na balkonu i udovolji želji naroda. Njegovo Visočanstvo to odmah i učini, što je ogromna masa sveta sa dugim klicanjem: „Živio“ sva radosna i oduševljena pozdravila. Iz mase sveta čuli se glasovi: „Šta će biti sa Suboticom?, pošto su onda tekli pregovori o miru.

Našto Njegovo Visočanstvo odgovori: „Subotica je naša i ostaće naša“. Nato nastane ponovo dugotrajno klicanje: „Živio naš ljubljani Prestolonaslednik i Regent Aleksandar“, „Živio Kralj Petar“ „Živio Karadorđev Kraljevski Dom“. Sutra dan beše nedelja. Ja naredim, da se iz gradske kafane, koja se nalazi u gradskoj kući, posluži doručak Njegovom Visočanstvu u Njegovom stanu, tako isto i Njegovoj pratnji, što beše i učinjeno. Oko 9 sati izjutra budem pozvan u audienciju te mi bude saopšten program za isti dan: „Njegovo Visočanstvo želi i u pravoslavnoj i u katoličkoj crkvi biti na službi Božjoj i obići konjičku i pešadijsku kasarnu i diviziju, a posle toga će biti u 1/21 sat održan svečani ručak. Ja na to primetim, da se može održati i program, a pored toga moglo bi se udovoljiti i želji građana Aleksandrovog Predgrađa, koji su slali deputaciju i g. Maršalu dvora i meni, pa da Njegovo Visočanstvo poseti Aleksandrovo Predgrađe, samo bi svečani ručak mesto pola jednog, bio održan u jedan sat po podne. Njegovo Visočanstvo na to dade svoj Najviši Pristanak i tako bude ispunjena želja i Aleksandrovcana, Za posle podne istoga dana ne beše utvrđen nikakav program. Za predvečer je bio ugovoren izlet na Palić, gde će se na večer u svima prostorijama kursalona održati igranka. Kada smo polazili u crkvu sedeo sam sa g. Živojinom Balugdžićem, ondašnjim ministrom dvora, te ga upitah: „g. Mi-

nistre, da li ste zadovoljni sa dočekom?". A on odgovori: „Kako ne bi bili zadovoljni, učinili ste sve moguće, šta se ovakvom prilikom učiniti dade. Mogu Vam reći, da je i Njegovo Visočanstvo jako zadovoljno“. Posle održanih služba i pregleda kasarna bude u 1 sat po podne održan svečani ručak. Nakon ručka razidoismo se na odmor. Pred večer izidoismo na Palić. Njegovo Visočanstvo prošetao je više puta po parku i posmatrao jezero. Tačno u 8 sati otpoče igranka u svim prostorijama kupališne zgrade (Kursalona). Njegovo Visočanstvo je bilo veoma raspoloženo, više dama je udostojilo, da se s njim razgovara, pa je sav veseo učestvovao u jednoj narodnoj igri. Posle se povuče u jedno zasebno odelenje Njegovo Visočanstvo i Njegova prisutna pratnja. Tu se povede razgovor o svemu. Njegovo Visočanstvo izjavi, da mu se neobično sviđa Subotica i da je na Njega najboljši utisak učinila. Ja na to odgovorim, da je jedna stvar mnogo potrebna Subotici, a to je vodovod i kanalizacija, ali sada se to nemože sprovesti, jer nemamo materijalnih sredstava. „Ništa, ništa, doći će sve to pod Vašom Upravom“, odgovori njegovo Visočanstvo. Posle večere kasno u noć vratimo se u grad. Sutra dan bude utvrđen odlazak Njegovog Visočanstva. Posle naređenog i obavljenog doručka budem pozvan u audienciju. Tu mi Njegovo Visočanstvo saopšti, da danas u 11 časova prije podne napušta Suboticu i

odlazi za Sombor. Na to se ja u ime celokupnog građanstva iz dubine srca zahvalim Njegovom Visočanstvu, što je udostojio i usrećio Suboticu sa Njegovim Visokim dolaskom i preko utvrđenog programa produženim boravkom. Cela Subotica će zato večito biti zahvalna i ovaj mili događaj na večito će biti urezan u srca njezinih građana, jer su sada sa najpouzdanijeg mesta čuli, da Subotica pripada novoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Njegovo Visočanstvo na ove moje reči odgovori, da se On zahvaljuje građanstvu na lepom i srdačnom dočeku i ukazanoj iskrenoj podaničkoj ljubavi za celo vreme, dok je ovde boravio. Oko pola jedanaest Njegovo Visočanstvo sa celom pratnjom krene na železničku stanicu. Ogromna masa sveta zagušila je ulice, kojima je Njegovo Visočanstvo prolazilo sa njegovom pratnjom tako, da je policija i vojska morala praviti puta. Od gradske kuće pa do stanice samo se čulo klicanje: „Živilo Njegovo Visočanstvo Prestolonaslednik i Regent Aleksandar! Živio Kralj Petar Oslobodilac! Živio Karađorđev Dom!“ U stanicu nije bio pušten narod, jer od silnog sveta ne bi mogao krenuti dvorski voz, koji je stajao na stanici i čekao polazak. U stanicu, koja je bila iskićena zastavama i cvećem, ušlo je Njegovo Visočanstvo i Njegova pratnja i u pratnji su se nalazili i somborski veliki župan g. Bugarski i načelnik Min. Un. Dela Odelenje za B. B. B. g. Pavlas, koji su došli u Suboticu,

da odavde prate Njegovo Visočanstvo u Sombor. Svi viši oficiri ovdašnjeg garnizona već su bili na stanici i ja sam ušao u stanicu, da ispratim Njegovo Visočanstvo u ime senata i celokupnog građanstva grada Subotice. Oficiri su stajali u redu, a ja sam malo dalje od oficirskog kora. Kada je Njegovo Visočanstvo primilo raport i sa njima se pozdravio, približi se i meni reče: „Gospodine gradonačelnice, došao sam, da Vam se još jedanput zahvalim na Vašem lepom i srdačnom gostoprimstvu. Moj boravak u Subotici ostaće mi najlepša uspomena! Izvolite to saopštiti i vašem narodu. Na to sam Njegovom Visočanstvu odgovorio: „Vaše Visočanstvo! Samo mi građani Subotice možemo biti zahvalni, što smo doživeli tu sreću, da Vaše Visočanstvo u našoj skromnoj sredini lično pozdravimo. Molim Vaše Visočanstvo ponovo, da izvolite primiti naše podaničko uverenje, da će nam ovi časovi u najmiloj uspomeni ostati dok smo živi i dokle postoji Subotica. Zatim se Njegovo Visočanstvo oprostilo od mene, a ja mu poželim sretan put. Posle toga Njegovo Visočanstvo uđe u dvorski voz i voz krene za Sombor.

VIII. Pravni Fakultet.

Za vreme moga službovanja osnovan je i Pravni Fakultet u Subotici, koji sačinjava sastavni deo beogradskog univerziteta. Tu nam je činio veliku konkurenciju Novi Sad. Od

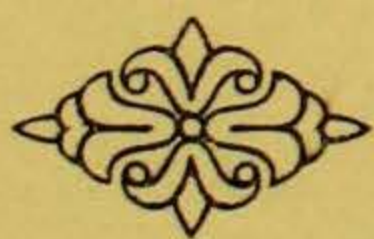

strane beogradske Univerze i Ministarstva Prosvete bude izaslat g. dr. Milorad Nedeljković, koji je onda bio zaposlen u Ministarstvu spoljnih poslova, da razgleda teren i da nađe podesnu zgradu. Razgledasmo sa g. Nedeljkovićem sve školske zgrade, koje bi najviše odgovarale toj svrsi. G. Nedeljkoviću najviše se sviđala gimnazijska zgrada i uze fotografiju iste zgrade. Dopale su mu se i ostale školske zgrade, jer su to sve novije i moderne zgrade. Zatim odosmo u Beograd i g. Nedeljković i ja, potražimo profesora sada pok. g. Cvijića ondašnjeg rektora beogradskog Universiteta i njemu referišemo o celoj stvari i on dade svoj pristanak, da se u Subotici osnuje Pravni Fakultet i obeća, da će i on od svoje strane podupirati i službeno naš pokret. Posle toga odem u Novi Sad i potražim novosadskog gradonačelnika i velikog župana g. Živojnovića, te ga zamolim, da nam ne čini teškoće, da se Pravni Fakultet osnuje u Subotici. Kao razloge naveo sam, da je Novi Sad dobio i Apelacioni i Kasacioni Sud, te nemože on tražiti sve državne ustanove sebi. A Pravni Fakultet u Subotici, — koja leži na granici, — vršiti će jednu nacionalnu zadaću, te će biti stalan čuvar nacionalne svesti i suzbijati stranu propagandu, koja najlakše prodire u pograničnim mestima. A za suzbijanje ovakove propagande najpodesnija je studentska mladež, koja je puna idealizma i nacionalnog duha. Ove ra-

zloge usvoji novosadski gradonačelnik i izjavi, da Novi Sad neće činiti teškoće, da Subotica dobije Pravni Fakultet. Tako Subotica nakon dugih pregovora dobije Pravni Fakultet, koji bude smešten u velikoj zgradi, koja je pre služila svrsi učiteljske škole, a koja je zgrada imala odelenja za ishranu i smeštenje siromašnih đaka i tim je podesnija bila od gimnazijske zgrade.

A ostale školske ustanove, u kojima se pre oslobođenja isključivo mađarska nastava održavala, — nacionalizirane su počam od zabavišta sve do najviših zavoda.

**GRADSKA ŠTAMPARIJA
SUBOTICA**

